

ირინა ბაგაური

იმერსიის ბილინგვური განათლება - პასუხი განათლების გლობალური ფილოსოფიის გამოწვევებზე

აბსტრაქტი

წინამდებარე სტატია მიზნად ისახავს, მკითხველს გააცნოს ბილინგვური განათლების ძლიერი, შემნარჩუნებელი პროგრამა „იმერსია“. სტატიის შესავალ ნაწილში საუბარია იმერსიის, როგორც ბილინგვური განათლების პროგრამის წარმოშობის ისტორიაზე; ძირითადი აქცენტები გაკეთებულია კანადურ იმერსიაზე, როგორც ამ პროგრამის სამშობლოზე, აგრეთვე განხილულია კანადური იმერსიის ნაკლოვანებები. სტატიაში საუბარია ასევე იმერსიის პროგრამის განხორციელებისათვის შესაბამისი პედაგოგიური ჩარჩოს შესახებ. დასკვნის სახით კი წარმოდგენილია იმერსიის უპირატესობები და საქართველოში აღნიშნული პროგრამის განხორციელების პერსპექტივები.

ბილინგვიზმი და ბილინგვური განათლება ძალიან აქტუალურია მთელი მსოფლიოს მასშტაბით, განვითარებული ქვეყნები გლობალიზაციის თანამედროვე გამოწვევების შესაბამისად რეაგირებენ და მაქსიმალურად მოქნილ და პრაქტიკულ განათლების სისტემებს ქმნიან. განათლების სისტემის ფორმირებისას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება ენობრივი პოლიტიკის სწორად დაგეგმვას. მრავალენოვან და მრავალენოვან ცივილიზებურ სამყაროში, მხოლოდ ერთ ენაზე ორიენტირება არ იქნება საუკეთესო გამოსავალი. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო მულტილინგვური განათლების კუთხით მნიშვნელოვან ცვლილებებს ახორციელებს. ახალი სასწავლო წლიდან საქართველოს სხვადასხვა რეგიონის არაქართულენოვან 40 საპილოტე სკოლაში მულტილინგვური სწავლების პროგრამები იწერება, აღნიშნული სიახლე მიზნად ისახავს განათლების ისეთი სისტემის შექმნას, რომელიც უზრუნველყოფს ეთნიკური უმცირესობების სრულფასოვან ინტეგრაციას სახელმწიფო

ენის შესწავლის გზით, აგრეთვე სახელმწიფო ენის პოპულარიზაციას. გარდა ამისა, ბი/მულტიკულტურული განათლების უპირატესობა მდგომარეობს იმაში, რომ იგი ხელს უწყობს მოსწავლეებში ინტერკულტურული ჩვევებისა და ტოლერანტობის განვითარებას, რაც ძალიან მნიშვნელოვანია ეთნიკურად მრავალფეროვან საქართველოში მშვიდობიანი თანაცხოვრებისათვის.

საერთაშორისო მკვლევრების მიერ ბილინგვური განათლების პროგრამების ერთმანეთთან და მონოლინგვურ პროგრამებთან შედარების დროს, იკვეთება ძლიერი პროგრამების ეფექტურობის საკითხი. იმერსიის და მშობლიური ენის შენარჩუნების ბილინგვური პროგრამების შეფასებამ აჩვენა „ძლიერი“ ბილინგვური პროგრამების ეფექტურობა. აღნიშნული პროგრამები უზრუნველყოფენ როგორც ბილინგვიზმსა და ორმაგ წიგნიერებას, ასევე მაღალ აკადემიურ მიღწევებს. იმერსიის ბილინგვური განათლება წარმოადგენს სწორედ „ძლიერ“ ბილინგვურ პროგრამას.

ტერმინი „იმერსიული განათლება“ აქტუალური გახდა კანადაში 1960-იან წლებში, იგი აღწერდა ინოვაციურ პროგრამას, რომელშიც ფრანგული ენა გამოიყენებოდა, როგორც შუალედური სწავლების ენა დაწყებით სკოლაში ისეთ მოსწავლეებთან, რომელთა მშობლიური ენაც იყო ინგლისური. სტატიაში ძირითადად შევეხებით კანადურ იმერსიას, რადგან სწორედ კანადაში ჩაეყარა საფუძველი მოცემულ პროგრამას.

მცირე ისტორიული მიმოხილვა: 1960-იანი წლების დასაწყისი კანადის ისტორიაში და, განსაკუთრებით, კვებეკის ოლქისათვის წარმოადგენს მნიშვნელოვან პერიოდს (გენეზი, 1976). „ჩემი რევოლუციის“ სახელით ცნობილი მოვლენები დიდი სტრუქტურული და ღირებულებითი ცვლილებების ხელშემწყობი აღმოჩნდა კვებეკის ოლქის ფრანგულენოვანი მოსახლეობისათვის. განათლების კუთხით უმნიშვნელოვანესი იყო რეგიონალური განათლების სამინისტროს აღდგენა და აგრეთვე სავალდებულო დაწყებითი და საშუალო სკოლების შექმნა. ზოგადად „ჩემ რევოლუციაში“ შესამჩნევია ფრანგული ენის გავლენა, რომელიც ყოველთვის მოსდევდა გაბატონებულ ინგლისურ ენას მეორე პოზიციაზე, მიუხედავად იმისა, რომ პროვინციის მოსახლეობის 80% ფრანგულენოვანი იყო და საუბრობდნენ მხოლოდ ფრანგულად. ფრანგულმა ენამ დაიწყო ლეგიტიმაციის მოხვეჭა, როგორც საკომუნიკაციო ენამ კვებეკის ცხოვრების ყველა ასპექტში და ბიზნესშიც კი, რომელშიც ძველებურად ინგლისური ენა დომინირებდა.

ინგლისურენოვანმა საზოგადოებამ სერიოზული ყურადღება მიაქცია ამ მდგომარეობას. ძირითადი ყურადღების საგანი იყო ფრანგული ენის სწავლების ეფექტურობა ინგლისურ სკოლებში. ინგლისურენოვანი მოსწავლეთა მშობლები ძალიან უკმაყოფილონი იყვნენ

შვილების მიერ მიღწეული დაბალი კომპეტენციებით ფრანგულ ენაში. აღნიშნული დაბალი დონე შეინიშნებოდა სრული 12 კლასის დამთავრების შემდეგაც კი. ფრანგული ენის მნიშვნელობის გაზრდის კვალდაკვალ და არსებული სწავლების არაეფექტური მეთოდების შედეგად, ანგლოფონ მშობელთა გაერთიანებამ დაიწყო სხვა ალტერნატივების განხილვა მეორე ენის შესწავლის არსებული მეთოდების კვალდაკვალ (ჰალპერნი, 1979). კვლევის დროს მშობლები შუამდგომლობდნენ ადგილობრივ ექსპერტებთან; ერთ-ერთი მათგანი იყო მონრეალის ნევროლოგიური ინსტიტუტის წარმომადგენელი **ვაილდერ პენფილდი**, რომელმაც საერთაშორისო აღიარება მოიპოვა ნაშრომით ენისა და გონების (ტვინის) შესახებ; აგრეთვე **ვალეს ლამბერტი** მაკგილის უნივერსიტეტიდან, რომლის მნიშვნელოვანი ნაშრომია „ბილინგვიზმის სოციალური ფსიქოლოგია“. მათ ერთობლივად განავითარეს ფრანგული იმერსიის პროგრამა. მოცემული ჯგუფური მუშაობის შედეგად მიღებული იმერსიის პროგრამა, რომელშიც ჩართულები იყვნენ მშობლები, ექსპერტები, მასწავლებლები, მკვლევრები და სხვა სპეციალისტები, თანდათანობით გავრცელდა მთელი კანადის მასშტაბით. ძალიან მცირეა ისეთი სოციალური საკითხები, რომელშიც გამოვლინდა ასეთი ნებაყოფლობითი და ერთიანი აქტიურობა.

ჯონსონი და სვეინი (1997) აღნიშნავენ, რომ იმერსიულ პროგრამაში არაფერია პრინციპულად ახალი მეორე ენის სწავლებასთან დაკავშირებით. მართლაც, ფორმალური განათლების ისტორიას თუ გადავხედავთ, მეორე ენის სწავლება საშუალო დონეზე ხშირად იყო ნორმა, ვიდრე გამოწვევისი. კანადური ფრანგული იმერსია წარმოადგენდა პირველ პროგრამას, რომელიც დაქვემდებარებული იყო ხანგრძლივ კვლევასა და შეფასებაზე.

იმერსიული პროგრამის მთავარი ნიშნები.

სვეინმა და ჯონსონმა (1997) გამოყვეს იმერსიის პროგრამების ძირითადი და ცვლადი მახასიათებლები:

ძირითადი მახასიათებლები:

- (1) მეორე ენა არის სწავლების ენა;
- (2) სასწავლო გეგმა არ განსხვავდება უმრავლესობის სკოლების სასწავლო გეგმისგან;
- (3) სკოლა მხარს უჭერს მოსწავლის მიერ მშობლიური ენის ფლობის განვითარებას;
- (4) სახეზე გვაქვს ბილინგვიზმის შემმატებელი კონტექსტი;
- (5) მეორე ენის გამოყენება ხდება ძირითადად სასწავლო დანიშნულებით;
- (6) მოსწავლეებს აქვთ თანაბარი მეორე ენის კომპეტენცია სკოლაში შესვლისას;
- (7) ყველა მასწავლებელი ბილინგვალაია;
- (8) საკლასო კულტურა შესაბამისობაშია მოსწავლეთა მშობლიურ კულტურასთან.

ცვლადი მახასიათებლები:

- (1) იმერსიის პროგრამა იწყება სხვადასხვა კლასში;
- (2) იმერსიის პროგრამა არის სრული ან ნაწილობრივი;
- (3) სასწავლო საგნებზე ენების გადანაწილება განსხვავებულია კლასების მიხედვით;
- (4) იმერსიის პროგრამა შეიძლება მოიცავდეს მხოლოდ დაწყებით სკოლას, თუმცა შეიძლება გრძელდებოდეს საბაზო და საშუალო სკოლის საფეხურზე და აგრეთვე უმაღლეს სასწავლებელშიც;
- (5) გარანტირებულია მასწავლებელთა ტრენინგი, რათა მათ უზრუნველყონ მოსწავლეთა უმტკივნეულოდ გადასვლა მშობლიური ენიდან მეორე ენაზე;
- (6) განსხვავებულია სასწავლო პროცესისთვის საჭირო სასწავლო რესურსები და მასწავლებლის მომზადების ხარისხი,

რათა მას შეეძლოს ამ სასწავლო რესურსების სწორად გამოყენება;

- (7) განსხვავებულია სკოლის ადმინისტრაციის, მასწავლებლების, მოსწავლეებისა და პოლიტიკოსების მხარდაჭერა იმერსიის პროგრამისადმი;
- (8) განსხვავებულია მოსწავლეთა დამოკიდებულება მეორე ენისა და კულტურისადმი;
- (9) განსხვავებულია მეორე ენის სტატუსი;
- (10) იმერსიის პროგრამის წარმატების ინდიკატორები განსხვავებულია სხვადასხვა პროგრამისთვის.

იმერსიული პროგრამების შედეგების მიმოხილვა

ფრანგული იმერსიის პროგრამებზე ჩატარებული კვლევების საფუძველზე მიღებული შედეგები მიმოხილულია მრავალ ნაშრომში (გენეზი, 1987; ჯონსონი და სვეინი, 1997; ლამბერტი და ტიუკერი, 1972; რებუფოტი, 1992; სვეინი და ლაპკინი, 1982) და უამრავ ჟურნალში სტატიების სახით (მაგ. სვეინი და ლაპკინი, 1986). არსებობს ფრანგული იმერსიის პროგრამების განხორციელების სამი ვარიანტი: **ადრეული იმერსია**, რომელიც იწყება სკოლამდელი განათლების ცენტრში ან პირველ კლასში. **საშუალო იმერსია**, რომელიც იწყება მე-4 - მე-5 კლასებში და **გვიანი იმერსია**, რომელიც სათავეს იღებს მე-7 კლასიდან. ყველა მათგანი ხასიათდება სამიზნე ენის (ფრანგულის) 50%-იანი სწავლებით სწავლების ადრეულ საფეხურებზე. მაგალითად, ადრეული იმერსია ჩვეულებრივ მოიცავს 100% ფრანგულს საბავშვო ბაღში და პირველ კლასში, ხოლო ინგლისური საგნები თანდათანობით შემოდის მე-2 და მე-3 კლასებში და ზოგიერთ შემთხვევაში უფრო გვიანაც – მე-4 კლასში. მე-5 და მე-6 კლასებში საგნობრივი საათები თანაბრად იყოფა ორივე ენაზე. დაახლოებით 40 პროცენტია ფრანგული ენის წილი მე-7, მე-8 და მე-9 კლასებისათვის, ეს

პროცენტული მაჩვენებელი კიდევ უფრო მცირდება შემდგომ კლასებში, რადგან უმაღლეს სკოლაში სასწავლო მასალის დიდი ნაწილი ინგლისურ ენაზეა მოწოდებული მოსწავლეებისათვის. შესაბამისი და თანმიმდევრული აღმოჩენები მოჰყვა ფრანგული იმერსიის პროგრამის შეფასებას კანადის ფარგლებში.

ადრეულ იმერსიულ პროგრამებში მოსწავლეებმა გამოამჟღავნეს სრულყოფილი ცოდნა და წიგნიერება ფრანგულში – ინგლისურთან შედარებით. ინგლისურენოვანი საგნების შემოსვლასთან ერთად, ერთი სასწავლო წლის შემდეგ მოსწავლეებს უკვე შეეძლოთ სტანდარტული ტესტის შესრულება ინგლისურ ენაზე.

საოცარი ის იყო, რომ იმერსიაში გაერთიანებული და ჩვეულებრივი ინგლისურენოვანი პროგრამების მოსწავლეთა მიერ ტესტის შესრულების დონე იყო იდენტური (მესუთე კლასისთვის). ერთი პოტენციური შეზღუდვა ამ აღმოჩენისა ის არის, რომ სტანდარტული ტესტები არ გამოხატავს ინგლისური ენის ცოდნის ყველა ასპექტს. სპეციფიკური წერითი უნარების განვითარება ვერ ფასდება ასეთი ტიპის ტესტებით. თუმცა რამდენიმე სწავლების ტიპის გამოყენებით ჩატარებულმა გამოცდამ, სადაც შემოწმდა ინგლისური წერის განვითარების დონე, აჩვენა, რომ ამ კუთხით რაიმე სახის დარღვევა არ აღინიშნება (სვეინი, 1975); აგრეთვე არ არის აღმოჩენილი რაიმე სახის დარღვევა საგნის დაუფლებასთან დაკავშირებით ფრანგული იმერსიის არც ერთი პროგრამის შემთხვევაში.

კვლევამ აჩვენა, რომ მოსწავლეთა ათვისების უნარი უკეთესად არის განვითარებული (მშობლიურ ენაზე მოსაუბრებთან შედარებით), ვიდრე მათი გამოხატვის უნარები. დაწყებითი სკოლის დამთავრებისათვის მოსწავლეები ახლოს არიან მშობლიურ ენაზე მოსაუბრებთან სასაუბრო და წერითი უნარების თვალსაზრისით, თუმცა არსებობს მნიშვნელოვანი ნაკლი,

რომელიც გამოიხატება ენის გრამატიკულ ასპექტებში (კუმინსი, 1996).

ზემოთ ჩამოთვლილი ავტორები აღწერენ იმერსიული განათლების საკვანძო საკითხებს ფართო ჭრილში მსოფლიოს ქვეყნების მასშტაბით. მათ დაასკვნეს, რომ იმერსიული განათლების ხელსაყრელ პირობებში ადგილი აქვს მთელ რიგ უპირატესობებს. კვლევის თანახმად, ეს არის დამატებითი ბილინგვიზმი, კულტურული, ფსიქოლოგიური და კოგნიტური უპირატესობები.

ფრანგული იმერსიის განხორციელების პრობლემური არეები

განსხვავება მოსწავლეთა მიერ ცოდნის ათვისებასა და გადმოცემის უნარებს შორის შეიძლება გააგებელი იყოს ფრანგებთან ინტერაქციის სიმცირის კონტექსტში და აგრეთვე მწირი ფრანგულენოვანი საკლასო გარემოს გათვალისწინებით. გადმოცემის უნარის განვითარებისკენ მიმართულია ისეთი სკოლები, რომლებიც მთლიანად ფრანგული იმერსიის პროგრამას ახორციელებენ, განსხვავებით იმ სკოლებისგან, სადაც მხოლოდ ერთ ნაკადში ხორციელდება ფრანგული იმერსია.

დამატებითი პრობლემა, რომელიც ახასიათებს ადრეულ ფრანგულ იმერსიას, არის მისი დაწყების მომენტთან შედარებით მოსწავლეთა პროგრამიდან ამოვარდნის მაღალი დონე, რაც განპირობებულია აკადემიური ან ქცევითი ფაქტორებით. პროგრამიდან ამოვარდნის ყველა შემთხვევა არ არის გამოწვეული აკადემიური სიძნელეებით, თუმცა კიბი, განიხილავს რა კვლევის შედეგებს, ადგენს, რომ აკადემიური და ქცევითი სიძნელეები წარმოადგენს მთავარ ფაქტორს, რომელიც განაპირობებს რეგულარულ ინგლისურ პროგრამაზე გადასვლას.

აღნიშნული პრობლემებიდან ორივეს დაკავშირება შეგვიძლია პედაგოგიკის იმ ტიპთან, რომელიც დამახასიათებელია ადრეული ფრანგული იმერსიული პროგ-

რამისთვის, თუმცა არ არის საჭირო სხვა ქვეყნებშიც იმავე პროგრამების გადატანა (ბიორკლანდი, 1997). მასწავლებლისა და მოსწავლის ურთიერთობაზე დაყრდნობით, ადრეული ფრანგული იმერსიის დროს გაკეთდა დასკვნა: ასეთი კლასების უმრავლესობა მასწავლებელზე ორიენტირებულია და, ასე ვთქვათ, „ტრანსმისიულია“, ანუ ხდება ცოდნის გადაცემაზე ფოკუსირება (კუმინსი, 1996). სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მასწავლებლები ორიენტირებულნი არიან კურიკულუმით გათვალისწინებული მასალა ისე გადასცენ მოსწავლეებს, რომ მოსწავლეებს ჰქონდეთ ფრანგულ ენაში წერითი თუ სამეტყველო უნარების გამოვლენის მინიმალური საშუალება და შეზღუდვები არიან აგრეთვე კრეატიული აზროვნებისა და პრობლემის გადაჭრისკენ მიმართული აქტივობებისგან. (ჰარლი, 1991; ვილსონი და კონოკი, 1982). 1980 წლამდე უაღრესად მწირად იყო წარმოდგენილი კორპორატიული და პროექტებზე დაფუძნებული სწავლება, ვიდრე ეს დამახასიათებელი იყო რეგულარულ ინგლისური პროგრამებისათვის.

გარდა ამისა, იმერსიული პროგრამის მოსწავლეებს აღენიშნებოდათ შემოქმედებითი წერის მხრივ შეზღუდვა და აგრეთვე უფრო მწირად კითხულობდნენ ორიგინალურ ფრანგულ ლიტერატურას, ვიდრე მოსწავლეები რეგულარული ინგლისური პროგრამებიდან.

პედაგოგიკის ჩარჩო იმერსიული პროგრამებისთვის

ავტორი აღნიშნავს, რომ ორი ძირითადი პრობლემა, რომელიც ახასიათებს და გამოიკვეთა კანადაში ფრანგული იმერსიის დანერგვისას (არაზუსტი ფრანგულენოვანი უნარები და მაღალი ამოვარდნის მაჩვენებელი ზოგიერთ კონტექსტში) შეიძლება მივაკუთვნოთ გადაცემაზე ორიენტირებულ პედაგოგიურ მიდგომას, რომელიც მიღებულია იმერსიულ პროგრამებში. როდესაც მასწავლებლებს ეკითხებიან, თუ რატომ არ

ნერგავენ ისინი უფრო კოოპერატიულ სწავლებას და პროექტებზე დაფუძნებულ სტრატეგიებს, მასწავლებლები გამოხატავენ შეშფოთებას იმასთან დაკავშირებით, რომ მოსწავლეები ასეთი ქმედებებისას გამოიყენებენ ინგლისურ ენას. მოსწავლეთა მიერ პირველი ენის გამოყენება აღქმულია, როგორც იმერსიის ძირითადი წინაპირობის დარღვევა.

მასწავლებლები იშვიათად რთავენ ნებას მოსწავლეებს, რომ მათ გამოიყენონ პირველი ენა (ინგლისური) სხვადასხვა აქტივობისას, ასევე დისკუსიებისა და პირველადი გეგმების შედგენისას, იმ პირობით, რომ საბოლოო ნაშრომი თუ სხვა პროექტი იყოს სამიზნე ენაზე შესრულებული.

ენების დანაწევრების პრინციპი და პირდაპირი მეთოდით სწავლების ნიშნები იძლევა ისეთ შედეგებს იმერსიულ პროგრამებში, სადაც პედაგოგია ნაკლებად შემეცნებითი და კრეატიული ხდება. ოპტიმალური კოგნიტური პროგრესის მიღწევისათვის და შინაგანი მოტივაციის გაზრდისათვის საჭიროა ინტერაქცია მასწავლებელსა და მოსწავლეს შორის. იმისათვის, რომ სტუდენტებმა მიაღწიონ უმაღლეს დონეს მეორე ენაში (შესაბამის საფეხურზე), სასწავლო გეგმაში უნდა იყოს შესაბამისი კონტექსტუალური მხარდაჭერა ამისათვის. აღნიშნული კონტექსტუალური მხარდაჭერა გამოიყენება არა მხოლოდ იმერსიულ პროგრამებში, არამედ ყველა შინაარსზე დაფუძნებულ და ბილინგვური განათლების სიტუაციაში. იგი მოიცავს შემდეგს:

- ✓ მოსწავლისთვის პრიორიტეტული ცოდნის გააქტიურება და უკანა პლანზე არსებული ცოდნის მშენებლობა (სადაც საჭიროა, პირველი ენის გამოყენებით);
- ✓ სასწავლო პროცესის მოდიფიცირება იმისათვის, რომ მოხდეს ინფორმაციული სიტყარბე სწავლებაში (მაგ.: პერიფრაზების, გამეორების,

- დემონსტრირების, კუსტების გამოყენებით);
  - ✓ გრაფიკული მორგანიზებლების გამოყენება, რათა გადმოიცეს კონცეპტუალური შინაარსი;
  - ✓ პრაქტიკული აქტივობები შინაარსობრივად დატვირთულ საგნებში, როგორც არის საბუნებისმეტყველო მეცნიერებები, მათემატიკა და საზოგადოებრივი მეცნიერებები;
  - ✓ საერთო სწავლება და პროექტებზე დაფუძნებული სხვაგვარი სამუშაოები, რაც წაახალისებს მოსწავლეებს, რათა მათ გამოიმუშაონ და შეიძინონ უფრო მეტი ახალი ცოდნა, ვიდრე იყვნენ მხოლოდ ინფორმაციის მომხმარებელნი;
  - ✓ კომპიუტერული ტექნოლოგიების, როგორც „კულტურული გამაძლიერებლის“, შემოქმედებითად გამოყენება (მაგ.: ელექტრონული ენციკლოპედიის ან საერთაშორისო ქსელის გამოყენება, აგრეთვე მონაცემთა ანალიზის პროგრამების გამოყენება პროექტებზე მუშაობისას, აგრეთვე მონათესავე კლასებთან ურთიერთობა დისტანციური გაკვეთილების დროს, ვიდეოკამერების გამოყენება და ვიდეოტექსტების შექმნა, რეალური აუდიტორიის იმიტაცია ბილინგვური პროექტების განხორციელებისას.);
  - ✓ ზემოთ ჩამოთვლილ მრავალფეროვან ჟანრებში წერისა და კითხვის ინტეგრირება.
- ფაქტობრივად, ყველა ენათმეცნიერი თანხმდება, რომ ენის ათვისების მთავარ პირობას წარმოადგენს სამიზნე ენაზე გასაგები შინაარსის წვდომა. ენათმეცნიერები ასევე მიუთითებენ სხვა როლებზე, როგორც არის ენის ფორმალური თავისებურებები, სწავლების ეფექტური სტრატეგიების განვითარება,

- აგრეთვე სამიზნე ენის ფაქტობრივი გამოყენება. გასაგები შინაარსის ინტერპრეტირება უნდა მოხდეს არა მხოლოდ ზუსტად, სიტყვასიტყვით გაგებულ, არამედ ის უნდა გადაიზარდოს კრიტიკულ წიგნიერებაში, სადაც მოსწავლეები მიღებულ ცოდნას დაუკავშირებენ საკუთარ ცოდნას, გამოცდილებას, კრიტიკულად გაიაზრებენ ტექსტს და დისკუსიის შედეგად მიღებულ დასკვნებს გამოიყენებენ რაიმე პროექტისთვის (ვიდეოს შექმნა, ლექსის ან ესეს დაწერა სპეციფიკურ თემაზე). ენის გაცნობიერების პროცესის განვითარება მოიცავს არა მხოლოდ ენის ფორმალურ ასპექტებზე კონცენტრირებას, არამედ სხვაგვარი აქტივობის განხორციელებას და პროექტებს, რომლებიც მოწოდებული იქნება მოსწავლეთა მეორე ენის ცოდნის გადრმავებისკენ და მათში მულტილინგვური ფენომენის გადვივებისკენ. გთავაზობთ აქტივობების ჩამონათვალს:
- ✓ ენობრივი სისტემის სტრუქტურა (მაგ.: კავშირი გამოთქმასა და მართლწერას შორის, გრამატიკა, ლექსიკონი და ა.შ.);
  - ✓ სხვადასხვა მუსიკალური და ლიტერატურული ფორმების ურთიერთშეხამება (მაგ.: რეპი, პოეზია, ბელეტრისტიკა, ჰაიკუ, ბალადები და ა.შ.);
  - ✓ წერილობითი ან ზეპირსიტყვიერი დამაჯერებელი გზავნილების შექმნის ორგანიზება (მაგ.: ორატორული მეტყველება, გავლენიანი წერილობითი დოკუმენტები, პოლიტიკური თეორიები, რეკლამები და ა.შ.);
  - ✓ ენის გამოყენების მრავალფეროვნება მონოლინგვურ და მულტილინგვურ კონტექსტში, კოდური გადართვები ბილინგვური ურთიერთობის დროს.
- ჩამოთვლილი საკითხები მეტყველებს იმაზე, რომ მეორე ენის ცოდნა აბსტრაქტული და

ტრივიალური დარჩება, თუ მოსწავლეებს არ ექნებათ საკუთარი იდენტობისა და ცოდნის გამოსატვის საშუალება ამ ენაზე. უნდა შეიქმნას აუთენტური აუდიტორია, რაც, თავის მხრივ, მოსწავლეთა მოტივირებას გამოიწვევს როგორც წერილობით, ისე ზეპირსიტყვიერი სახით აზრის გამოსატვაში.

ბილინგვური განათლების იმერსიის ფორმის საქართველოში დანერგვის პერსპექტივები

სტატიის მიზანია განხილული საკითხებიდან გამომდინარე, აშკარაა ბილინგვური განათლების „ძლიერი“ პროგრამების უპირატესობა სუსტ პროგრამებთან შედარებით. აგრეთვე თვალსაჩინოა ბილინგვიზმის დამატებითი გამამდიდრებელი პრინციპის განხილვა იმერსიის პროგრამასთან მიმართებით. თუმცა, მეორე მხრივ, განხილულ პრობლემურ არეებში წარმოჩენილია ერთი უმთავრესი პრობლემა, რომელიც პედაგოგებს და პედაგოგიურ მეთოდებს უკავშირდება. საქართველოში დანერგვის პროცესშია მულტილინგვური განათლების ისეთი ეფექტური პროგრამები, რომლებიც უზრუნველყოფენ სახელმწიფო ენის შესწავლას. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო ორიენტირებას აკეთებს ბილინგვური განათლების „ძლიერ“ პროგრამებზე, რაც ძალიან სასიამოვნოა. თუმცა, ამგვარ „ძლიერ“ პროგრამებს შორის იმ 40 საპილოტე სკოლაში, რომლებიც განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ შეარჩია, იმერსიის მოდელი არ შეურჩევიათ. ეს სხვადასხვა გაქტორითაა განპირობებული: უმთავრესი მაინც ისაა, რომ ქვეყნის უმრავლესობის (ქართველების) წარმომადგენლები ამ კომპაქტურად განსახლების რეგიონებში თავად წარმოადგენენ

ენობრივ უმცირესობას; ამ თვალსაზრისით, საინტერესო ვიტარებაა აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში, სადაც, საქართველოს კონსტიტუციით, აფხაზური, ქართულთან ერთად, სახელმწიფო ენის სტატუსით სარგებლობს. ვფიქრობთ, განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ უნდა გადადგას ნაბიჯები აფხაზეთის განათლების სამინისტროსთან თანამშრომლობით, რათა აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებულ პირებს (რომელთა უმრავლესობაც ქართულენოვანია) მიეცეთ საშუალება, ქართულთან ერთად, აფხაზურიც ჩართონ სწავლების ენად – ანუ, აიღონ ძლიერი ბილინგვური განათლების იმერსიული მოდელი. რასაკვირველია, გასათვალისწინებელია ისეთი მნიშვნელოვანი ფაქტორები, როგორცაა სასკოლო გარემო, თემისა და მშობლების ჩართულობა და მთლიანად განათლების სწორი პოლიტიკის დაგეგმვა. შეგახსენებთ, რომ კანადაშიც კი, სადაც საფუძველი ჩაეყარა იმერსიას და არსებობდა ყველა პირობა პროგრამის განხორციელებისათვის – არასწორი მიდგომების გამო, ადგილი ჰქონდა ჩავარდნებს...

დასკვნა

ბილინგვური სკოლების მართვა რთულია, რადგან ენობრივი განზომილება დამატებით მნიშვნელოვან როლს თამაშობს. შესაბამისად, მოითხოვს დამატებით ძალისხმევას მოსწავლეთა დაჯგუფების, სასწავლო გეგმის მომზადების, მასწავლებელთა გადამზადებისა და სასწავლო რესურსებით უზრუნველყოფის თვალსაზრისით. აგრეთვე საჭიროებს მშობელთა უფრო მეტ ჩართულობას და ხშირად ასისტენტთა ინსტიტუტის შემოღებას სკოლის ფარგლებში. მნიშვნელოვანი კავშირი უნდა

მყარდებოდეს ენისა და საგნის ათვისებას შორის. ასეთ პირობებში მასწავლებლის პროფესიონალიზმსა და სკოლის ხელმძღვანელობისა და ადმინისტრაციის ეფექტურობას უდიდესი როლი ენიჭება და განსაზღვრავს ბილინგუური განათლების ნებისმიერი მოდელის ეფექტურობას (ბეიკერი, 2010).

თანამედროვე ეპოქაში, როდესაც ინფორმაცია და საინფორმაციო წყაროები არნახულად იზრდება, გლობალურ მარკეტინგში მოღვაწე ბიზნეს კომპანიები დიდ მოთხოვნილებას აცხადებენ ისეთ კადრების მიმართ, რომლებსაც ძალუძთ ინფორმაციის მოგროვება წიგნების, ჟურნალების და მონაცემთა ბაზების საშუალებით და რომლებსაც შეუძლიათ აღნიშნული მოპოვებული ინფორმაციის კრიტიკული ანალიზი, მათი რელევანტობისა და ვალიდობის შეფასება, მოცემული ინფორმაციის საშუალებით სამსახურებრივი პრობლემების გადაჭრა და კოლეგიალობის უნარის გამომჩენა განსხვავებულ კულტურულ, რასისტულ და ლინგვისტურ ჭრილში. დამეთანხმებით, წარმატებულად განხორცი-

ელებული „ძლიერი“ ბილინგუური პროგრამები მოწოდებულია იმისათვის, რომ უპასუხოს ასეთ გამოწვევებს.

საქართველოში დღესდღეობით იმერსიის პროგრამები არ მუშაობს. რასაკვირველია, ამგვარი ძლიერი ბილინგუური პროგრამის ამოქმედება სასურველია, თუმცა რიგი ფაქტორების გამო, დღესდღეობით სახელმწიფო თავს იკავებს განათლების ხსენებულ მოდელზე; თუმცა, ვფიქრობთ, იმერსიის პროგრამა წარმატებით იმუშავებს აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა სკოლებში, რომლებიც დღეს აფხაზეთის განათლების სამინისტროს დაქვემდებარებაშია: საქართველოს კონსტიტუციით, აფხაზური (უმცირესობის ენა) სახელმწიფო ენის სტატუსით სარგებლობს აფხაზეთის ტერიტორიაზე. იმერსიის პროგრამის ამოქმედება ამ სკოლებში მრავალმხრივ სასარგებლო იქნება როგორც ენობრივი, ასევე სოციალ-კულტურული და ეთნოფსიქოლოგიური თვალსაზრისით.

ლიტერატურა

- ბეიკერი, 2006 - კ. ბეიკერი, ბილინგვიზმისა და ბილინგუური განათლების საფუძვლები. „სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრის“ 2010 წლის ქართული ვერსიის გამოცემა.
- ბილინგუური განათლების პროგრამების დებულების პროექტი, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, 2009.
- გენეზი, 1976 - Genesee, F. English writing skills of students in French immersion programs. *Canadian Journal of Education*, 1, 1-18., 1976b.
- გენეზი, 1987 - Genesee, F. *Learning through two language*; 1987
- გენეზი, 2007 - Genesee, F. Literacy outcomes in French immersion. *Encyclopedia of Language and Literacy Development* (pp. 1-8). London, ON: Canadian Language and Literacy Research Network, 2007.
- კუმიინსი, 1998 - Jim Cummins- Immersion Education for the Millenium: What we have learned from 30 years of reaserch on second language immersion, 1998.
- პერესი, 2004 - Pérez Bertha - Becoming Billiterate: A study of Two-Way Bilingual Immersion Education. 2004.
- შეპსონი, 2004 - Shapson, S. & D'Oyley , V._ Bilingual and Multicultural Education: Canadian Perspectives, 2004.

Irina Bagauri

**Immersion Bilingual Education – The Response to Global Education
Philosophy’s Challenges**

ABSTRACT

The present article aims to introduce the readers to „Immersion” bilingual education, which represents the „strong” and maintenance program of bilingual education. The introduction describes the historical background of „immersion”, as a program of bilingual education. The main focus is made on Canadian Immersion, because „Immersion” originated in Canada. In the next part of the article the problem areas of French immersion programs are discussed. It gives an overview of the framework for appropriate pedagogy in Immersion programs. The final part of the article presents the advantages of Immersion programs and analyses the perspectives of the implementation of this program in Georgia.